

Opsamling på bemærkninger til forslag til udmøntningsplan for seksuel sundhed

Sundheds- og Omsorgsforvaltningen har givet LGBT-Danmark, Hiv-Danmark, AIDS-Fondet og Sex & Samfund mulighed for at indgive bemærkninger til forvaltningens udkast til udmøntningsplan for seksuel sundhed. Tre af organisationerne har indsendt bemærkninger, som opsummeres nedenfor. Ligeså indgår forvaltningens vurdering heraf.

LGBT-Danmark

- LGBT-Danmark takker for muligheden for at komme med bemærkninger og ønsker at blive tænkt ind i udmøntningsplanen for seksuel sundhed, da de har en omfattende, alsidig og unik erfaring at trække på i forhold til LGBT-gruppen.
- De opfordrer til, at Københavns Kommune i højere grad adresserer helbreds- og trivselsproblematikkerne blandt LGBT-personer, der er særlig udtalt blandt transpersoner og biseksuelle. For at imødekomme dette må kommunen se trivselsspørgsmålet i et bredere perspektiv, idet seksualitet ikke kan adskilles fra det mere overordnede spørgsmål om, hvad man gør med sit køn. For LGBT-Danmark handler det om at bekæmpe, at folk er utrygge ved oplevelsen af deres egen identitet og derfor træffer dårlige valg.
- LGBT-Danmark anbefaler, at der afsættes midler i bevillingen til servicering af kommunens institutioner om inklusion på alle niveauer samt til at styrke deres rådgivnings- og empowermentstilbud.

Forvaltningens vurdering

- Forvaltningen har taget LGBT-Danmarks bemærkninger til efterretning
- I indstillingen til Sundheds- og Omsorgsudvalget den 22. oktober 2015 fremlægger forvaltningen LGBT-Danmarks ønske om, at der afsættes midler til at styrke rådgivnings- og empowermentstilbuddet til transpersoner.
- Forvaltningen vurderer, at et servicetilbud til alle kommunens institutioner om inklusion falder uden for bevillingens formål.

Hiv-Danmark

- Hiv-Danmark takker for udkastet og har med glæde noteret sig, at kommunen fortsat har fokus på seksuel trivsel blandt kommunens borgere.
- Patientforeningen opfordrer til, at kommunen afsætter midler til at understøtte sundhedsfremmende indsatser, som kan komplementere de forebyggende initiativer.
- Hiv-Danmark ønsker at blive inddraget som en selvstændig samarbejdspartner og anbefaler, at der afsættes en budgetpost til trivselsinitiativer, som er målrettet sundhedsfremmende aktiviteter for hiv-smittedes seksuelle sundhed. Heriblandt ønskes det at etablere en sex-skole for hiv-smittede, der sætter fokus på intimitetens betydning for et godt og sundt sexliv samt en hiv-skole for hiv-smittede, hvor fokus er på at genopdage de helende egenskaber.

Forvaltningens vurdering

- I indstillingen til Sundheds- og Omsorgsudvalget den 22. oktober 2015 nævnes Hiv-Danmarks ønske om at igangsætte indsatser målrettet hiv-smittedes seksuelle sundhed, men det er ikke prioriteret.
- Forvaltningen vurderer, at en hiv-skole for hiv-smittede falder uden for bevillingens formål, hvorfor det ikke fremlægges for udvalget.

AIDS-Fondet

- AIDS-Fondet takker for muligheden for at kommentere udkastet til udmøntningsplan for seksuel sundhed og roser Københavns Kommune for at videreføre en langsigtet tilgang og at inddrage civilsamfundet.
- Der opfordres til at sætte en strategisk målsætning for området og at arbejde med at fremme seksuel sundhed på tværs af alle forvaltningsområder.
- AIDS-Fondet anerkender kommunens sundhedsformidlers for at være emnemæssigt bredt funderet. AIDS-Fondet opfordrer dog til, at den foreslåede model vedrørende indsatsen hivopsporing blandt etniske minoriteter gennemtænkes.
- AIDS-Fondet finder det problematisk, hvis udleveringen af gratis kondomer til mænd, der har sex med mænd nedprioriteres og opstiller en række argumenter for, hvorfor der skal afsættes yderligere midler til indsatsen.

Forvaltningens vurdering

- Forvaltningen har taget AIDS-Fondets bemærkninger til efterretning.
- Forvaltningen har inddraget AIDS-Fondets bemærkninger til indsatserne vedrørende hivopsporing blandt etniske minoriteter og kondomudlevering til mænd, der har sex med mænd i indstillingen til Sundheds- og Omsorgsudvalget den 22. oktober 2015.

KØBENHAVNS KOMMUNE
Sundheds- og Omsorgsforvaltningen
Center for Sundhed

Att.: Lotte Larsen og Jaqueline In Linderod Weber

Kære Lotte Larsen og Jaqueline In Linderod Weber

LGBT Danmark har med interesse læst det fremsendte forslag til Københavns Kommunes udmøntningsplan for seksuel sundhed. Vi er glade for at få lejlighed til at komme med bemærkninger, men står til gengæld meget undrende overfor, hvorfor vi ikke er indtænkt i udmøntningsplanen.

LGBT Danmarks indsats

LGBT Danmark har en lang række relevante initiativer:

- Ugentlig telefonrådgivning til unge (med særlig indsats overfor transpersoner)
- Ugentlig personlig rådgivning i København (med særlig indsats overfor transpersoner)
- Vores rådgivninger arbejder løbende med kvalificering og er med i udviklingen af rådgivningsstandarder på landsplan
- Superviserede samtalegrupper for unge transpersoner i København og Aarhus – projekt Transit
- Koordinering og levering af frivillige til Normstormerne
- Supervisering af personale på profilplejehjemmet Regnbueslottet
- Arbejde med hiv-smittede børsers mulighed for adgang til assisteret reproduktion, et spørgsmål vi nu har rejst overfor EU-kommissionen
- Handi-LGBT for handicappede LGBT-personer i København
- Pårørendenetværk
- Sociale grupper for bla. transpersoner og biseksuelle
- Vi bliver brugt som eksperter og følgegruppemedlemmer i forsknings- og udredningsprojekter, pt. fx. i SFIs helbreds og trivselsundersøgelse blandt LGBT-personer (finansieret af Københavns Kommune), en udredning om minoritetsetniske LGBT-personers vilkår samt et forskningsprojekt om selvmord blandt LGBT-personer.
- Vi arbejder projektorienteret og har store projekter særligt i udviklingsområdet (i Tanzania, Uganda og Tunesien)

LGBT Danmark – Landsforeningen for børsere, lesbiske, biseksuelle og transpersoner
NGO in special consultative status with the economic and social council of the United Nations

NYGADE 7 • POSTBOKS 1023 • 1007 KØBENHAVN K • TLF. 33 13 19 48
LGBT@LGBT.DK • WWW.LGBT.DK

Foreningen har i høj grad fokus på seksuel sundhed. Gennem vores store og aktive kontakthold til og arbejde med LGBT-personer i alle aldre og livssituationer har vi en omfattende, alsidig og unik erfaring at trække på. Vi er allerede i dag - ikke mindst gennem vores store frivillige engagement - et stærkt aktiv for København og mener derfor også, vi bør medtænkes i udmøntningsplanen.

Vi tør godt hævde, at vi uden sammenligning er dem, der ved mest om og har mest erfaring med transpersoners forhold og trivsel og også med rådgivning af gruppen.

Vi har også et unikt og stærkt ungdomsarbejde gennem vores ungdomsafdeling, LGBT Ungdom, som bla. gennem en meget velbesøgt og aktivitetsorienteret ungdomscafé giver unge LGBT-personer en platform til personlig udvikling og et alternativ til alkoholrelateret socialisering.

Dette er to områder, hvor vi mener, vi har en enestående kompetence og eksisterende indsats, hvor der er et klart og identificeret behov, og hvor der er potentiale til at styrke udbyttet gennem en udbygget indsats.

Baggrund

Som SFI's (endnu ikke udgivne) undersøgelse viser, er der massive helbreds- og trivselsproblemer i LGBT-befolkningen. Dette ligger i forlængelse af CASA's undersøgelse fra 2009, men den nye undersøgelse giver et mere præcist indblik end denne. Som CASA-undersøgelsen viste, bor halvdelen af landets LGBT-befolkning i hovedstadsområdet, så der er særlig grund til Københavns Kommune har fokus på gruppen.

Det står særligt slemt til blandt transpersoner og biseksuelle. Transpersoner har markant dårligere mentalt helbred, og situationen er værst i den yngre del. Også biseksuelle har i høj grad dårligere mentalt helbred. Begge grupper lider markant mere af stress og nervøsitet end resten af befolkningen. Biseksuelle og transpersoner har markant dårligere sociale relationer end andre. Det giver sig udtryk i manglende kontakt til familie, manglende hjælp i forbindelse med sygdom og mangel på nogen at tale med.

Udmøntningsplanen

På den baggrund mener LGBT Danmark, at der er mangler i forslaget til udmøntningsplan. For det første vil vi pege på behovet for at se trivselsspørgsmålet lidt bredere. I vores optik kan man ikke adskille seksualiteten fra det mere overordnede spørgsmål om, hvordan vi gør vores køn. Oplevelsen af kønsidentitet, måden vi udtrykker vores køn, hvem og hvilket kønsudtryk vi tiltrækkes af er alt sammen en sammenhængende ramme for, hvordan vi udmønter vores liv socialt og seksuelt. Hvis den ramme ikke opleves at kunne udfyldes frit opstår stress og selvværdsproblemer, som igen fører til mistrivsel og risikoadfærd.

Det er for os ikke et spørgsmål om at fortælle folk, at det er usundt at drikke for meget, ryge, eller at isolere sig. Det er snarere et spørgsmål om at skabe en forståelse for at rammerne er vide og åbne og at bekæmpe, at folk er utrygge ved oplevelsen af deres egen identitet og derfor træffer dårlige valg.

LGBT Danmark – Landsforeningen for bøsser, lesbiske, biseksuelle og transpersoner
NGO in special consultative status with the economic and social council of the United Nations

Konkret anbefaler vi, at transpersoner adresseres i et særskilt afsnit snarere end under 'Seksuel trivsel'. Dette kunne indeholde følgende punkter:

- Transpersoner har markant dårligere mentalt helbred end resten af befolkningen (blandt yngre under 35 år er det langt over halvdelen).
- Transpersoner har markant dårligere fysisk helbred end resten af befolkningen.
- Transpersoner har markant dårligere sociale relationer end resten af befolkningen.

LGBT Danmark adskiller sig som operatør ved at være en medlemsorganisation og forankret i LGBT-gruppen. Vi kender problemstillingerne indefra. Vi kender de problemer transbørn og unge transpersoner kæmper med. Vi kender til voksne transpersoners møde med myndigheder og oplevelse af minoritetsstress. Disse problemer arbejder vi for at løse.

Også i forhold til seksuel orientering kender vi problemerne og udviklingerne. I dag handler det meget om at undgå stigmatisering, også indenfor LGBT-befolkningen. Biseksuelle står stadig svagere end andre grupper, og helbreds- og trivselsundersøgelserne taler deres tydelige sprog.

Vi ønsker at skabe rum for, at den enkelte kan udvikle og definere sig i overensstemmelse med sin egen oplevelse af sin identitet. Det vil vi ved at skabe tilbud og sociale rum. Vi ønsker også at indgå et samarbejde med Københavns Kommune om servicering af kommunens institutioner om inklusion på alle niveauer.

Vi vil anbefale Københavns Kommune at styrke vores rådgivnings- og empowering-tilbud med kr 350.000 om året. Vi anbefaler endvidere, at der skabes et servicetilbud til kommunen, hvor vi har brug for kr 500.000 første år samt kr 350.000 de efterfølgende to år.

Vi kommer gerne til et møde med henblik på at drøfte dette nærmere.

Med venlig hilsen

LGBT Danmark

Landsforeningen for bøsser, lesbiske, biseksuelle og transpersoner

Søren Laursen

LGBT Danmark – Landsforeningen for bøsser, lesbiske, biseksuelle og transpersoner
NGO in special consultative status with the economic and social council of the United Nations

NYGADE 7 • POSTBOKS 1023 • 1007 KØBENHAVN K • TLF. 33 13 19 48
LGBT@LGBT.DK • WWW.LGBT.DK

Folkesundhed København
Sundheds- og Omsorgsforvaltningen
Att.: Jaqueline Weber
Sjællandsgade 40, Bygning H, 3. sal
2200 København N

København, den 25. september 2015

Kære Jaqueline Weber.

Tak for udkastet til udmøntningsplan for seksuel sundhed 2016-2019 for Københavns Kommune. Vi har med glæde noteret, at kommunen fortsat har fokus på seksuel trivsel blandt kommunens borgere. Som I er opmærksomme på i afsnittet om seksuel trivsel for hiv-smittede, medfører hiv-diagnosen blandt andet problemer for sexlivet i form af manglende lyst og seksuelle vanskeligheder¹.

FOKUS PÅ SUNDHEDSFREMME

I forhold til udmøntning af planen bemærker patientforeningen, at kommunen i udkastet har lagt vægt på forebyggende elementer i langt de fleste budgetposter. Med en plan som også omtaler seksuel trivsel mener patientforeningen, at kommunen burde overveje at afsætte midler til at understøtte sundhedsfremmende indsatser, som kan komplementere de forebyggende initiativer, der er foreslået i planen for seksuel sundhed 2016-2019:

Patientforeningen ønsker derfor at inddrages som en selvstændig samarbejdspartner i nærværende plan omkring trivselsaktiviteter for hiv-smittede, her tænkes især på etablering af en "Sexskole for hiv-smittede" i hiv/aids-miljøet, subsidiært etablering af en "Hiv-skole" på de københavnske hiv-ambulatorier.

(UD)DANNELSE BLANDT LIGESTILLEDE

Særligt for hiv-smittede i Københavns Kommune kunne der afsættes en budgetpost til trivselsinitiativer, som er målrettet sundhedsfremmende aktiviteter for hiv-smittedes seksuelle sundhed. I Københavnsområdet arbejder Patientforeningen Hiv-Danmark på at etablere:

- En "Sexskole for hiv-smittede" i samarbejde med hiv/aids-miljøet. "Sexskolen" består af praktiske øvelser, hvor der arbejdes med skabe nærhed, tryghed og glæde blandt deltagere med fokus på sex og intimitet. Den praktiske tilgang suppleres af rådgivning, oplæg og refleksioner, der italesætter intimitetens betydning for et godt og sundt sexliv. Metoden tager udgangspunkt i den sexpositivistiske tilgang, hvor fokus er på intimitetens betydning for en god livskvalitet og for mestring af kronisk sygdom.
- En "Hiv-skole for hiv-smittede" i samarbejde med de københavnske hiv-ambulatorier, hvor fokus er på at genopdage de helende egenskaber, vi alle besidder som enkeltindivider. Dette initiativ tager udgangspunkt i den salutogenetiske model, hvor man arbejder med at skabe begribelighed, håndterbarhed og meningsfuldhed hos den enkelte for at styrke oplevelsen af sammenhæng². Det har igen betydning for den enkeltes oplevelse af livskvalitet og påvirkning af seksuel trivsel.

¹ At hiv-smittede oplever markant flere problemer i deres sexliv end baggrundsbefolkningen blev beskrevet i Hiv-Danmarks levekårsundersøgelse fra 2007, se nærmere beskrivelse i rapportens kapitel 5 på www.levekaar.dk. Patientforeningen har snart opdaterede tal på en opfølgende undersøgelse fra 2013-2014 og håber på at komme i dialog med kommunen, når undersøgelsens resultater ligger klar.

² Kommunen har i april i år med sundhedspolitikken "Nyd livet, københavnere" en handleplan for bedre psykisk sundhed. Her er der åbnet for partnerskaber med patientforeninger ift. københavnere med flere sundhedsproblemer. Patientforeningen ser en mulighed for at etablere en hiv-skole i samarbejde med de københavnske hiv-ambulatorier.

KAN INDGÅ I SEKSUEL SUNDHED 2016-2019

De to initiativer kan på hver sin led sætte fokus på intimitet og på forskellige mestringsstrategier, som er en forudsætning for at opnå en højere grad af seksuel trivsel for hiv-smittede i København. Vi tillader os at vedlægge et bilag, hvor vi kort redegør for vores tanker om kommunes generelle sundhedsstrategier på hiv-området, hvor seksuel sundhed 2016-2019 er en del af disse.

Patientforeningen er af den overbevisning, at begge initiativer burde kunne iværksættes inden for det prioriteringsrum, som kommunen har afsat over de næste fire år i udmøntningsplanen. Vi håber derfor, at I ønsker at gå i en videre dialog om at afsætte en budgetpost for 2016-2019 for at forbedre den seksuelle sundhed og derved den generelle livskvalitet for hiv-smittede borgere i København.

Med venlig hilsen

Hiv-Danmark

Morten Eiersted

Sundhedspolitisk konsulent

HIV-DANMARK

Vestergade 18E, 4.

1456 København K

E: info@hiv-danmark.dk

T: 33 32 58 68

BILAG TIL HØRINGSSVAR

MÅLEGRUPPENÆRT

Vi er optimistiske omkring vores forskellige projekter. Vi fornemmer, at der umiddelbar er en positiv stemning i hiv/aids-miljøet og fra ledende medarbejdere på de to ambulatorier i København for at komme i gang med mere formaliserede uddannelses- og kursustilbud til de hiv-smittede. En stor del af hiv/aids-miljøet er centreret omkring København og ambulatorierne på Rigshospitalet og på Hvidovre Hospital ser i dag ca. 4.500 patienter hvert år, hvilket udgør knap 2/3 af alle kendte hiv-tilfælde i Danmark. Ca. 2/3 nye tilfælde af hiv konstateres ligeledes i Hovedstadsområdet, se venligst <http://www.ssi.dk/Aktuelt/Nyhedsbreve/EPI-NYT/2015/Uge%2020-21%20-%202015.aspx>.

BEHOV FOR EN INDSATS MED LET ADGANG FOR BORGEREN

Der eksisterer allerede en række forskellige patientuddannelses tilbud, som f.eks. kan benyttes via de forskellige sundhedshuse rundt om i København. Vi mener dog ikke, at de nye trivselsinitiativer til hiv-smittede vil overlapse eksisterende patientuddannelses tilbud i kommunen. Vi ser, at der er et behov for at udforme særlige lavtærskeltilbud for hiv-smittede netop i et tættere samarbejde med hiv/aids-miljøet og med ambulatorierne i København, som hiv-smittede er i kontakt med. Vi ved fra undersøgelser, at hiv-smittede lever mere lukket med hiv og mere isoleret som patientgruppe. Derfor kræver det også et mere specialiseret tilbud, som vi tænker, at vi som patientforening kan hjælpe på vej for at nå en mere udsat gruppe.

EN SAMMENHÆNGENDE INDSATS

Københavns Kommune står bag en række forskellige sundhedsplaner. I 2015-2018 ønsker kommunen at iværksætte en række initiativer for mental sundhed, hvor fokus er på borgere med flere sundhedsproblemer. I forhold til udmøntningsplanen for seksuel sundhed 2016-2019 kunne man se et gunstigt overlap og synergieffekt til bedre mental sundhed ved at etablere initiativer for seksuel trivsel. Vi ønsker derfor at gå i dialog om, hvordan vi som patientforening kan hjælpe med at iværksætte nye initiativer for hiv-smittede i København på baggrund af de forskellige opdrag i de vedtagne planer. Vi ved, at der allerede eksisterer mange gode samarbejder med kommunen for hiv-området. De nye kommunale udspil for seksuel sundhed 2016-2019 og for mental sundhed 2015-2018, håber vi dog på, kan åbne for etablering af et mere formaliseret og generelt tilbud til hiv-smittede i København, som kan understøtte og optimere brugen af de allerede eksisterende gode tilbud.

FOKUS PÅ MESTRINGSSTRATEGIER

Vi brænder for at give hiv-smittede i København tilbud om kurser/uddannelse med innovative metoder i sundhedsfremme, der er inspireret af en model, som siden 2006 har været anvendt med stor succes i Jylland. Her indgår et fokus på særlige mestringsstrategier i tråd med at genfinde balancen i ens liv og finde mening og sammenhæng. Et andet vigtigt element er at klæde patienterne på til at navigere i sundhedsvæsenet for at styrke graden af egen involvering. Et tredje tager udgangspunkt i at tilvejebringe viden om livsstilsfaktorer, som er særligt vigtige for kronikere. Selve kurset i Jylland er beskrevet mere i detalje i Sygeplejerskernes Fagblad <http://www.dsr.dk/Sygeplejersken/Sider/SY-2012-10-48-1-Kursus-styrker-nydiagnosticerede-hiv-positive.aspx>

Derfor vil tilbud om et kursus eller en patientuddannelse med fokus på mestringsstrategier i København kunne løfte forebyggelsen og sundhedsfremmen for mange hiv-smittede og leve op til målsætningen i den nye sundhedspolitik.

HIV-DANMARK

Vestergade 18E, 4.

1456 København K

E: info@hiv-danmark.dk

T: 33 32 58 68

Vedr. udkast til udmøntningsplan for seksuel sundhed

Kære Katrine

Tak for muligheden for at kommentere på udkast til udmøntningsplan for seksuel sundhed 2016 – 2019.

Indledningsvis vil jeg rose Københavns Kommune for, at I viderefører en langsigtet tilgang og tænker fremme af seksuel sundhed ind i en 3-årig ramme med klar civilsamfunds-inddragelse. Dette forbedrer mulighederne for langsigtede indsatser der virker, det er unikt i Danmark og et eksempel til efterfølgelse for andre kommuner.

Inspireret af Københavns øvrige sundhedshandlingsplaner som fx på rygeområdet og inden for psykisk sundhed vil jeg samtidig opfordre Københavns Kommune til at sætte en strategisk målsætning for området, og arbejde med fremme af seksuel sundhed på tværs af alle forvaltningsområder.

Vedlagt forholder AIDS-Fondet sig til det konkrete udspil i form af tilsluttet rettefunktion i det modtagne dokument.

Niveauet i vores svar vil være såvel konkret som forholde sig til nogle af de bagvedliggende analyser.

Med venlig hilsen

Klaus
Direktør
AIDS-Fondet
E-mail: Klaus@aidsfondet.dk
Tlf. 88 33 56 00 / direkte: 88 33 56 31 / mobil: 25 66 87 90

Baggrund for forslag til udmøntningen

Sundheds- og Omsorgsforvaltningen har analyseret status og udvikling for københavnernes seksuelle sundhed med henblik på at udmøntningen tager afsæt i de største udfordringer. Analysen og forvaltningens vurdering er opsummeret i det følgende.

Klamydia

- Klamydia er den hyppigste sexsygdom blandt danske unge i alderen 15-29 år
- Incidensen er stigende på landsplan
- Fra 2013 til 2014 har stigningen i antallet af fundne tilfælde været størst blandt de 20-29 årige
- København er den by, hvor der findes flest tilfælde af klamydia
- I København er incidensen 33,4 per 1000 unge mellem 15 til 29 år, hvor den på landsplan er 24,6
- Mænd diagnosticeres i mindre grad end kvinder
- Længerevarende informationsindsatser, seksualundervisning til unge (også efter grundskolen), herunder unge med minoritetsetnisk baggrund har en effekt i forhold til udbredelsen af sexsygdomme.

Derfor...

- Fortsættes og udvides muligheden for gratis klamydia hjemmetest – og oplysningsindsatsen målrettes mænd
- Fortsættes den supplerende seksualundervisning i 6.-10. klasse i regi af Sex og Samfund
- Fortsættes forebyggelsesindsatsen målrettet 15-29 årige i regi af Sex og Samfund

Kondylomer

- Kondylomer er også kendt som kønsvorter og skyldes smitte med HPV
- Forekomsten er størst blandt unge under 30 år.
- Antallet af personer, der bliver behandlet for kondylomer er faldende
- Faldet kan til dels tilskrives indførelsen af HPV-vaccinen
- Kondomer og slikkelapper er den mest effektive forebyggelsesmetode.

Derfor...

- Iværksættes ingen specifikke indsatser vedr. kondylomer, men emnet indgår i seksualundervisningen i regi af Sex og Samfund

Kommentar [KL1]: SST har efter en ny udbudsrunde indført en anden HPV-vaccine, der ikke beskytter mod kondylomer men udelukkende mod hpv-relateret cancer. AIDS-Fondet vurderer dette kan påvirke billedet i handlingsplanens forløbstid.

HIV/AIDS

- Der lever ca. 6000 mennesker med hiv-infektion i Danmark – ca. 5500 er diagnosticeret
- Årligt findes der 200-300 nye tilfælde af hiv-smittede i Danmark.
- Flere andre europæiske lande oplever en stigning i antallet af nydiagnosticerede hiv-positive mænd, hvilket ~~vurderes-~~ ~~at~~ muligvis hænger sammen med højrisikoadfærd som følge af stoffer, der øger lysten til sex (chemsex), som følge af reduceret anvendelse af kondomer samt fravær af optimal test-~~adfærd~~.
- I 2014 var 61 % af de ny-diagnosticerede med hiv danskere, mens 39% var indvandrere
- På landsplan fastslås 62 % at være blevet smittet med hiv-infektionen i Danmark, mens 37% angives at være blevet smittet i udlandet
- Forekomsten er størst blandt MSM og etniske minoriteter fra højendemiske områder som Afrika syd fra Sahara og Sydøstasien
- Smittespredningen i Danmark sker hovedsageligt blandt MSM
- I 2014 havde 78 af de 192 nydiagnosticerede med hiv bopæl i Københavns Kommune- heraf var 17 heteroseksuelt smittet, 2 intravenøst og 57 MSM
- Fra 2013 til 2014 er der sket en stigning på 10 personer af MSM, der har bopæl i Københavns Kommune, og som er blevet smittet i Danmark (antal 41)
- Som forebyggelsesmulighed målrettet MSM er kondomer, rådgivning og testning anbefalet, og der bør undersøges mulighed for at indføre PrEP (forebyggende hiv-medicin).
- De heteroseksuelt smittede etniske minoriteter må opsøres- i højere grad tilbydes hiv-testning, eksempelvis ved ankomst til Danmark og ved opøgende tilbud om testning.

Derfor...

- ~~Flyttes og~~ ~~ø~~ ~~pprioriteres~~ ~~tilbud om-~~ kommunikation om hiv-testning opsporing-målrettet etniske minoriteter ~~fra AIDS-Fondet til~~ blandt kommunens etniske sundhedsformidlere. Indsatsen udvikles i tæt samarbejde med AIDS-Fondet, ~~AIDS-Fondet beholder midler til~~ øget testaktivitet ~~der~~ varetager et opøgende tilbud om test i relevante etniske minoritetsmiljøer.
- Fortsættes hiv opsporingen målrettet mænd der har sex med mænd i regi af AIDS-Fondets test- og rådgivningsklinik Checkpoint
- ~~Nedjusteres d~~ Distributionen af gratis kondomer målrettes til

Kommentar [KL2]: Dette er de seneste erfaringer man har gjort sig i Europa, fx i f.t. stigningen i London.

Kommentar [KL3]: I f.t. migranter i Kbh er det værd at bemærke at forekomsten af nye hiv-infektioner stiger i mellemøsten og Nordafrika, samt Østeuropa og Centralasien. Samme steder stiger antallet af døde som følge af aids (UNAIDS: "AIDS by Numbers" 2013).

Kommentar [KL4]: Denne gruppe er god fordi den kommer vidt omkring, og emnemæssigt er bredt funderet. De er dog generalister på overordnet niveau og den foreslåede model skal derfor tænkes igennem hvad angår denne gruppes forudsætninger for at tale om emnet, hvordan det italesættes og ikke mindst over for hvilke målgrupper sundhedsformidlerne skal italesætte emnet. Her skal der også ses på kultur- og vidensbarrierer for at tale om hiv og aids i de rette målgrupper. Der ud over bør der være opmærksomhed på forekomsten af ikke-registrerede migranter der fx kommer på Mændenes Hjem eller Sundhedshuset på Christiania, hvor AIDS-Fondet også gennemfører opøgende hiv-testindsatser.

Kommentar [KL5]: Denne indsats foreslår vi videreført de næste tre år med et styrket fokus på målgrupper fra højendemiske områder og nye måder at udføre opøgende test-tilbud, bl.a. i samarbejde med Københavns sundhedsformidlere. Både heteroseksuelt og MSM-smittede forekommer i denne målgruppe. AIDS-Fondet vurderer dertil at indsatsen er tiltagende vigtig, fordi hiv-forekomsten stiger i EU-nære områder som Østeuropa og mellemøsten (UNAIDS, "AIDS by Numbers", 2013).

mænd der har sex med mænd, således der ~~kun i meget begrænset omfang uddeles gratis kondomer~~ på barer mv., ~~mens distributionen fortsættes og målrettes på relevante og~~ sex-mødesteder i København som fx Amager Fælled, hvor flere biseksuelle mænd kommer ~~fortsat distribueres kondomer.~~

Kommentar [KL6]: Vi finder det dybt problematisk hvis MSM-målgruppen nedprioriteres som målgruppe for kondomforebyggelsen som det fremgår af budgetopstillingen sidst i indeværende oplæg. I dialogen med forvaltningen om disse tanker har vi udtrykt enighed i at målrettethed i distributionen af kondomerne er af det gode. AIDS-Fondet anser målrettet anvendelse af kondomer til MSM-gruppen som udtryk for dette.

Internationalt er kondomer en del af WHO's anbefaling i f.t. hiv-forebyggelse blandt de mest hiv-udsatte. I Danmark er det MSM. Bar-miljøet er fortsat et vigtigt sex-mødested for MSM. Signalværdien i bar-kondomer er dertil meget høj, og især hvis de bliver fjernet, vil det give signal til denne vigtige hiv-målgruppe om, at hiv ikke er så farlig/vigtig længere. I lyset af mere hiv-smitte i MSM-målgruppen i sammenlignelige storbyksamfund i Europa kan AIDS-Fondet kun fraråde dette.

Litteraturstudier hos AIDS-Fondet viser at tilgængelige kondomer har effekt på både optag af kondom og brug af kondom. MSM-målgruppen kan ikke indeles således at de som selv har råd til at købe beskyttelse går på barer og de som ikke har råd går på fælleden. Målgruppen befinder sig i alle arenaer og bør her have mulighed for at beskytte sig selv og dermed forebygge hiv i København. AIDS-Fondet distribuerer målrettet i disse arenaer.

Vores sexlivsundersøgelser viser at sex mellem MSM ofte (men ikke altid) er analsex, og ubeskyttet analsex er den mest hiv-risikobetonede sex-praksis. I dette lys er adgang til kondomer vigtig.

AIDS-Fondet supplerer dertil den kommunale kondom-forebyggelse med glidecreme idet kondomer sammen med glidecreme anbefales af WHO til at forebygge hiv blandt nøglemålgrupper. Denne synergi og samarbejdsmodel mellem Københavns Kommune og AIDS-Fondet lever på dette område op til WHO's anbefalinger.

Endelig, som det også fremgår af indeværende udkast, er forekomsten af syfilis stigende. Dette argumenterer yderligere for at fastholde en god adgang til gratis kondomer i denne målgruppe.

- Fortsættes distribueret af kondomer til organisationer, væresteder o. lign, der henvender sig til udsatte borgere som stofmisbrugere, sexarbejdere mv.

Kommentar [KL7]: Forekomsten af hiv blandt disse målgrupper er internationalt set relevant men ikke anskuet fra en national synsvinkel, hvor det i Danmark er MSM og migranter fra højendemiske områder der helt overvejende smittes.

Gonore

- Forekomsten af gonore er stigende blandt MSM og heteroseksuelle
- Hovedparten af de smittede har bopæl i Københavnsområdet
- Incidensen per 100 er i København by 27,3 mod 8,8 på landsplan
- Smitte med gonore øger risikoen for at blive smittet med hiv
- Korrekt og konsekvent anvendelse af beskyttelse ved sex anbefales.

Derfor...

- Indgår gonore i seksualundervisningen i regi af Sex og Samfund

Syfilis

- Som sygdom var syfilis næsten udryddet i 1990'erne
- Siden årtusindskiftet har sygdommen været i stigning
- Forekomsten af syfilis ses hovedsageligt hos MSM
- I København by er incidensen på 17,5 per 100, hvorimod der på landsplan er tale om en incidens på 6,3
- Kondomer anbefales som forebyggelsesmetode.

Derfor ...

- Fortsættes test af syfilis i forbindelse med hiv test i regi af AIDS-Fondets Checkpoint, og kondomer tilbydes gratis til de målgrupper, som er i risiko for at blive smittet med berørt af syfilis, primært MSM.

Provokerede aborter

- Antallet af aborter er faldet stødt i alle aldersgrupper
- Antallet af aborter blandt 15-19 årige er faldet med ca. en tredjedel i København fra 2009 til 2013
- Incidensen blandt denne målgruppe er fortsat højere i København end i resten af landet
- Tendens til at unge med kort eller ingen uddannelse får flere aborter end øvrige unge
- Indvandrere og deres efterkommere har en betydelig højere abortkvotient end etnisk danske kvinder.

Derfor...

- Målrettes den supplerende seksualundervisning til 6. – 10.

klasser i regi af Sex og Samfund fremover skoler med høj grad

af elever med anden etnisk baggrund end dansk samt skoler i områder med stor andel af kortuddannede

- Kan der eventuelt udleveres gratis prævention til udsatte unge i regi af enten Ungemodtagelsen, Headspace eller præventionsklinikken i Sex & Samfund

Seksuel trivsel

- Homoseksuelle kvinder mindre tilfredse med deres seksualliv end heteroseksuelle kvinder
- Andelen af homoseksuelle mænd, der har nedsat sexlyst, er større end blandt heteroseksuelle mænd
- Tendens til at biseksuelle kvinder og homoseksuelle mænd oftere har dårligere mentalt helbred end heteroseksuelle kvinder og mænd
- Transpersoner, særligt unge, har dårligere mentalt helbred end andre
- At være hiv-smittet kan medføre problemer for sexlivet og seksualitet i form af blandt andet manglende lyst, seksuelle vanskeligheder samt overvejelser vedrørende sikker sex ved nye partnere
- Svangerskab og fødsel ofte en langvarig indvirkning på pars seksualliv, og 50 % af alle par er ikke vendt tilbage til samme niveau for seksuel aktivitet som før svangerskabet
- 8-10 % af en fødselsårgang bliver i dag skabt ved hjælp af assisteret befrugtning, og som resultat heraf går en større andel af par i dag i fertilitetsbehandling. På trods heraf oplever 30 % aldrig en fødsel, og processen kan have alvorlige psykiske og sociale konsekvenser for både kvinder og mænd, da følelser som sorg, vrede og fortvivlelse er involveret.
- Som ældre kan hormonelle og aldersrelaterede forandringer have negativ indflydelse på det seksuelle samliv.

Kommentar [KL8]: Positivt at dette aspekt finder plads i planen, foreslår at man også kobler den til faktorer som er af betydning for at man trives i sin seksualitet, fx tobaksrygning og overforbrug af alkohol, og dermed skaber links til disse handlingsplansområder

Derfor...

- Kan der iværksættes særlige trivselsinitiativer målrettet en eller flere af disse målgrupper

Kommentar [KL9]: Foreslår – jf. mødet d. 23. sept med sundhedsborgmesteren – at konkrete indsatser listes op, fx KSK-projektet i regi af AIDS-Fondet

Konkret forslag til udmøntning

Tabel II Udmøntningsplan for seksuel sundhed 2016-2019

Budgetpost 1000 kr. (2015 PIL)	2015	2016	2017	2018	2019	Fordeling
Hiv opsporing mænd, der har sex med mænd	642	750	750	750	750	AIDS-Fondet
Hiv opsporing etniske minoriteter	255	300	300	300	300	KK
Supplerende seksualundervisning 6.-10. klasse	950	950	950	950	950	Sex & Samfund
Forebyggelse målrettet 15-29 årige samt klamydia-hjemmetest	682	750	750	750	750	Sex & Samfund
Evaluerings					400	KK
Kondomudlevering	150	250	250	250	250	AIDS-fondet 100 KK 150
Fertilitet	51					KK
Ældres seksuelle sundhed	153					KK
Seksuel sundhed for kvinder, der har sex med kvinder	102					AIDS-Fondet
Prioriteringsrum		516	516	516	166	KK
I alt		3.516	3.516	3.516	3.516	
<i>Øvrige midler</i>						
Kondomudlevering til mænd, der har sex med mænd (Overførselssag 2015)	180					AIDS-Fondet
Rådgivning for transpersoner (Overførselssag 2015)	87	88				AIDS-Fondet
Styrket hiv forebyggelse Checkpoint 2015-2017 (Budget 2015)	400	400	400			AIDS-Fondet
Seksuel sundhed for kvinder, der har sex med kvinder (Budget 2014)		850	450			AIDS-Fondet

Kommentar [KL10]: Hiv-opsporing etniske minoriteter: Se kommentar til teksten herover.

Kondomudlevering: Denne reduktion til MSM-målgruppen vil vi stærkt fraråde, se kommentarer til teksten ovenfor. Reduktionen som foreslået vil være på omkring 2/3 i f.t. behovet. Reduktionen er paradoksalt i f.t. den trend vi ser i smitteudviklingen blandt MSM i sammenlignelige bysamfund i Europa.

Seksuel sundhed for kvinder, der har sex med kvinder (Budget 2014)		150	150			Sex & Samfund
--	--	-----	-----	--	--	---------------

Vi finder det dybt problematisk hvis MSM-målgruppen nedprioriteres som målgruppe for kondomforebyggelsen som det fremgår af budgetopstillingen sidst i indeværende oplæg. I dialogen med forvaltningen om disse tanker har vi udtrykt enighed i at målrettethed i distributionen af kondomerne er af det gode. AIDS-Fondet anser målrettet anvendelse af kondomer til MSM-gruppen som udtryk for dette.

Internationalt er kondomer en del af WHO's anbefaling i f.t. hiv-forebyggelse blandt de mest hiv-udsatte. I Danmark er det MSM.

Bar-miljøet er fortsat et vigtigt sex-mødested for MSM. Signalværdien i bar-kondomer er dertil meget høj, og især hvis de bliver fjernet, vil det give signal til denne vigtige hiv-målgruppe om, at hiv ikke er så farlig/vigtig længere. I lyset af mere hiv-smitte i MSM-målgruppen i sammenlignelige storbyfund i Europa kan AIDS-Fondet kun fraråde dette.

Litteraturstudier hos AIDS-Fondet viser at tilgængelige kondomer har effekt på både optag af kondom og brug af kondom. MSM-målgruppen kan ikke inddeles således at de som selv har råd til at købe beskyttelse går på barer og de som ikke har råd går på fælleden. Målgruppen befinder sig i alle arenaer og bør her have mulighed for at beskytte sig selv og dermed forebygge hiv i København. AIDS-Fondet distribuerer målrettet i disse arenaer.

Vores sexlivsundersøgelser viser at sex mellem MSM ofte (men ikke altid) er analsex, og ubeskyttet analsex er den mest hiv-risikobetonede sex-praksis. I dette lys er adgang til kondomer vigtig.

AIDS-Fondet supplerer dertil den kommunale kondom-forebyggelse med glidecreme idet kondomer sammen med glidecreme anbefales af WHO til at forebygge hiv blandt nøglemålgrupper. Denne synergi og samarbejdsmodel mellem Københavns Kommune og AIDS-Fondet lever på dette område op til WHO's anbefalinger.

Endelig, som det også fremgår af indeværende udkast, er forekomsten af syfilis stigende. Dette argumenterer yderligere for at fastholde en god adgang til gratis kondomer i denne målgruppe.